

Siseteingu erandi põhjendus erasektori tehisintellekti põhiste rakenduste tekitamise ning piloteerimise lepingu juurde

Asjaolude kirjeldus

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium rahastab programmi elluviimist, mille eesmärgiks on Eesti ettevõtete tehisintellekti (edaspidi ka AI) kasutuselevõtu võimekuse parendamine, valdkondliku tootearendus- ja teadusarendustegevuse võimendamine ning uusettevõtluse tekitamine.

Vastavalt programmi elluviimise ettepanekule on programmi peamised eesmärgid ja tegevused järgmised:

- Andmepõhiste AI lahenduste kasutuselevõtt tööstusettevõtetes ja teistes TAIE fookusvaldkondades tegutsevates ettevõtetes. Programmi raames valideeritakse ettevõtete võimekust nii tehniliselt kui ka investeringu tasuvusest lähtuvalt, luuakse läbi AI lahenduste kasutuselevõtu efektiivsemaid protsesse, uusi tooteid, teenuseid või ärimudeleid.
- AI põhiste pilootprojektide käivitamine ja elluviimine. Programmi raames viiakse kokku AI vajadusega ettevõtted ning potentsiaalsed lahenduse pakkujad, sh start-upid, VKEd, ülikoolid, teadus- ja arenduskeskused, et käivitada 6-8 pilootprojekti.
- AI tehnoloogiatel põhinevate uute toodete ja start-up ettevõtete tekitamine. Programmi raames luuakse uusi AI tehnoloogiatel põhinevaid start-up ning hargettevõtteid (*spinoff*), kes lahendusi programmi käigus ning turul realiseerivad.
- Erasektori T&A mahukuse ja käibe suurendamine tehisintellekti valdkonnas. Kõikide pilootprojektidega ja uute AI tehnoloogiatel põhinevate ettevõtete loomisega suurendatakse erasektori T&A investeringute mahtu ning võimendatakse ettevõtete käibe kasvu.
- AIRE (EDIH võrgustiku kandidaat) edukas käivitamine Eestis. Hoogstart AIRE tegevustele läbi piloteerimise ja edukate koostööjuhtumite loomise tööstussektoris.

Programmi elluviimiseks on MKM planeerinud programmi rakendajale 2022. aastal eraldada 598 800 eurot riigieelarvelise sihtotstarbelise eraldisena.

MKM on valinud programmi rakendavaks lepingupartneriks SA Tehnopoly, kellega soovitakse sõlmida riigieelarvelise sihtotstarbelise eraldise kasutamise leping RHS § 12 lg 5 alusel (nn siseteingu erand). MKM valis SA Tehnopoly programmi rakendavaks lepingupartneriks, kuna SA Tehnopoly põhitegevus kattub programmi raames elluviidavate tegevustega ning toetab seeläbi programmi eesmärkide saavutamist. Täpsemalt on SA Tehnopoly eesmärgiks põhikirja p 2.2 kohaselt osutada innovatsioonisuutlikkuse ja rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamisele suunatud teenuseid teadmispõhiste ettevõtetele. SA Tehnopol pakub nimetatud eesmärgist lähtuvalt põhitegevusena teadmispõhiste ettevõtetele äriarendusteenuid spetsiifilisest ettevõtluskooslusest ja teadusasutuse lähedusest tulenevate sünergeetiliste eelistega (põhikirja p 3.1), sh loob teaduspargi ettevõtetele ning teadus- ja arendusasutustele eeskujuliku tegevuskeskkonna, mis sisaldab füüsilist infrastruktuuri, ettevõtlusinkubatsiooni ja äriarenduse teenuspakette (põhikirja p 4.4); aitab kaasa tugevate valdkonnaspetsiifiliste kompetentsikoosluste väljakujunemisele, loob soodsa keskkonna ettevõtete ja teadusasutuste koostööks (põhikirja p 4.6); kasutab tulemuslikult innovatsioonile ja tehnoloogiasirdele suunatud avaliku sektori vahendeid, aitab kaasa vastavate tugimeetmete väljatöötamisele (põhikirja p 4.7).

Programmi elluviija tagab pilootprojektidele juriidilise raamistiku, mis reguleerib loodava lahenduse intellektuaalomandi kasutamist ja kommertsialiseerimist. Samuti teostab programmi elluviija

pilootprojektide suhtes finantsvahendite kasutamise järelevalvet ning pakub mentorlust ja nõustamisteenust pilootprojektide eesmärkide saavutamiseks. Programmi elluviija esitab MKMile aruanded eraldise kasutamise sihipärasuse ning mõjususe kohta ja allub lepingu täitmise raames MKMi suunistele ning kontrollile programmi eesmärgi saavutamiseks.

Sisetehingu erandi kohaldamine

RHS § 12 lg 1 kohaselt ei ole hankija kohustatud riigihangete seadust kohaldama sisetehingule. RHSi seletuskirja kohaselt on sisetehingu näol tegemist erandiga riigihanke läbiviimise kohustusest, ehk teisisõnu, kui on täidetud sisetehingu erandi rakendamise tingimused, ei pea avaliku sektori hankija korraldama riigihanget, isegi kui sõlmitav leping vastab hankelepingu tunnustele¹.

RHS § 12 lg 5 kohaselt on sisetehing hankeleping, mille avaliku sektori hankija (edaspidi ka kontrolliv hankija) sõlmib teise kontrolliva hankijaga ühiselt kontrollitava juriidilise isikuga (edaspidi ka kontrollitav juriidiline isik), kui on täidetud kõik järgmised kumulatiivsed tingimused:

1) kontrollitavat juriidilist isikut kontrollivad sarnaselt oma osakonnaga kontrollivad hankijad ühiselt (RHS § 12 lg 5 p 1)

RHS § 12 lg 6 järgi on kriteerium täidetud, kui kõik kontrollivad hankijad on esindatud kontrollitava juriidilise isiku otsuseid langetavates organites, kusjuures esindaja võib esindada mitut kontrollivat hankijat või kõiki neid, ja sellistel kontrollivatel hankijatel on ühiselt otsustav mõju selle kontrollitava juriidilise isiku strateegiliste eesmärkide ja oluliste otsuste üle ning see kontrollitav juriidiline isik ei lähtu huvidest, mis on vastuolus kontrollivate hankijate huvidega.

Käesoleval juhul teostavad avaliku sektori hankijate poolt ühist kontrolli SA Tehnopoly üle MKM koos Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalasse kuuluva Tallinna Tehnikaülikooli (TTÜ)² ja Tallinna Linnavalitsusega (kontrollivad hankijad³), seega on tegemist vertikaalse sisetehinguga ülalt alla.

Kontrollikriteeriumi täitmiseks peab kontrollitav juriidiline isik olema allutatud sellisele kontrollile, mis võimaldab hankijal mõjutada isiku strateegilisi eesmärke ja olulisi otsuseid⁴.

SA Tehnopoly põhikirja p 1.1 kohaselt on SA Tehnopol Eesti Vabariigi, Tallinna Tehnikaülikooli ja Tallinna linna poolt määramata ajaks asutatud eraõiguslik juriidiline isik, millel ei ole liikmeid ning mis on loodud vara valitsemiseks ja kasutamiseks SA Tehnopoly põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks. Ühist kontrolli SA Tehnopoly tegevuse üle teostavad avaliku sektori hankijatest MKM, Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalasse kuuluv Tallinna Tehnikaülikool ning Tallinna Linnavalitsus SA Tehnopoly nõukogu koosseisu moodustamise ja nõukogusse kuulumise kaudu. Sealjuures MKM nimetab SA Tehnopoly põhikirja p 6.3.3 alusel 4 nõukogu liiget, Tallinna Tehnikaülikool 2 liiget ja Tallinna Linnavalitsus 2 liiget. Eelnevast tulenevalt moodustub SA Tehnopoly kõrgeim juhtorgan, nõukogu üksnes kontrollivate hankijate nimetatud liikmetest, st kõik kontrollivad hankijad on esindatud

¹ RHSi seletuskiri 450 SE, kättesaadav veebilehelt Eelnõu - Riigikogu, lk 32.

² HTM teostab TTÜ üle kontrolli TTÜ seadusest tulenevalt. TTÜ seaduse § 4 lg 2 p 3 kohaselt nimetab haridus-ja teadusminister TTÜ kõrgeima juhtorgani, nõukogu koosseisu 5 liiget (11 liikmest) ning TTÜ seaduse § 4 lg 3 alusel on Vabariigi Valitsusel pädevus kinnitada kogu TTÜ nõukogu koosseis haridus- ja teadusministri ettepanekul.

³ RHS § 12 lg-s 5 sätestatud sisetehingu erandit tuleb tõlgendada kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26.02.2014. a riigihangete direktiiviga nr 2014/24/EL (riigihangete direktiiv). Nimetatud direktiivi art 12 lg 3 koosmõjus artikliga 2 lg 1 p-ga 1 ei välista sisetehingu erandi kontekstis, et ühist kontrolli lepingupartneriks valitud juriidilise isiku üle teostavad avaliku sektori hankijad (st riik, piirkondlikud või kohalikud omavalitsused, avalik-õiguslikud isikud, ühe või mitme sellise omavalitsuse või avalik-õigusliku isiku moodustatud ühendused) ühiselt. Seega RHS § 12 lg-st 5 ega riigihangete direktiivi art 12 lg-st 3 ei tulene piirangut, et kontrollivateks hankijateks ei või olla riik, avalik-õiguslik juriidiline isik ja KOV ühiselt.

⁴ Samas, lk 33, vaata ka EKo 13.10.2005, C-458/03, Parking Brixen, p 65, EKo 11.05.2006, C-340/04, Carbotermo, p 36, EKo 29.11.2012, liidetud asjad C-182/11 ja C-183/11, Econord, p 27.

kontrollitava juriidilise isiku otsuseid langetavas kõrgeimas juhtorganis. Nõukogu kõrgeima juhtorganina on kollegiaalne organ, st otsuseid langetavad kontrollivad hankijad ühiselt. Eelnevalt tulenevalt esindab SA Tehnopoly nõukogu kontrollivate hankijate ühiseid huve.

Nõukogusse kuulumine võimaldab kontrollivatel hankijatel vastavalt SA Tehnopoly põhikirja punktile 6.2.1 ja selle alapunktidele kavandada sihtasutuse tegevust, korraldada sihtasutuse juhtimist, teostada järelevalvet sihtasutuse tegevuse üle, kinnitada sihtasutuse arengustrateegia, iga-aastane tegevuskava ja eelarve ning selle täitmise aruanne; kinnitada sihtasutuse vara kasutamise ja käsutamise kord. Lisaks on nõukogu pädevuses põhikirja punktides 6.2.4 ja 6.2.5 ning sihtasutuste seaduse §-s 25 nimetatud ülesannete täitmine, sh nõusoleku andmine juhatusele nende tehingute tegemiseks, mis väljuvad igapäevase tegevuse raamest, ja tingimuste määramine, mille puhul on juhatusel vajalik nõukogu nõusolek ka rendi- ja üürilepingute sõlmimiseks.

Tulenevalt SA Tehnopoly nõukogu koosseisust (kontrollivate hankijate poolt nimetatud liikmed) ja nõukogule antud ülesannetest on SA Tehnopol seega allutatud sellisele kontrollivate hankijate kontrollile, mis võimaldab kontrollivatel hankijatel mõjutada kõiki kontrollitava juriidilise isiku strateegilisi eesmärke ja olulisi otsuseid.

SA Tehnopoly tegevust silmas pidades (vt käesoleva analüüsi järgmist punkti) tegutseb kontrollitav juriidiline isik üksnes asutajate (kontrollivad hankijad) huvides ning asutajate poolt põhikirjaga sätestatud ülesannete täitmisega. Seega ei lähtu kontrollitav juriidiline isik huvidest, mis oleks vastuolus kontrollivate hankijate huvidega.

Eelnevalt tulenevalt saab lugeda RHS § 12 lg 5 p 1 kriteeriumi täidetuks.

2) üle 80 protsendi kontrollitava juriidilise isiku tegevusest on nende ülesannete täitmine, mille temale on usaldanud teda kontrolliv hankija või viimase kontrollitav muu juriidiline isik (RHS § 12 lg 5 p 2)

SA Tehnopoly põhikirja punkti 2 ja selle alapunktide kohaselt on SA Tehnopoly põhitegevuseks ettevõtluskeskkonna arendamisega seotud tegevused, st: (i) innovatsiooni ja teadmiste ning tehnoloogia siiret soodustava ettevõtluskeskkonna - teaduspargi - arendamine Tallinna Tehnikaülikooli vahetus läheduses, Tallinnas, Mustamäel, ning (ii) innovatsioonisuutlikkuse ja rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamisele suunatud teenuste osutamine teadmispõhistele ettevõtetele.

Tulenevalt põhikirja punktist 3.1 pakub SA Tehnopol oma põhikirjaliste eesmärkide täitmiseks teadmispõhistele ettevõtetele rendi-, üüri- ja infrastruktuuriteenust koos oluliselt väärtust lisavate ärialustus- ja äriarendusteenuste ning spetsiifilisest ettevõtluskooslusest ja teadusasutuse lähedusest tulenevate sünergeetiliste eelistega. Vastavalt SA Tehnopoly põhikirja punktile 4 ja selle alapunktidele aitab SA Tehnopol oma tegevusega kaasa klientettevõtete rahvusvahelise konkurentsivõime kasvule; tugevdab Eesti innovatiivset mainet rahvusvahelisel areenil; aitab kaasa uute kvalifitseeritud töökohtade loomisele; loob teaduspargi ettevõtetele ning teadus- ja arendusasutustele eeskujuliku tegevuskeskkonna, mis sisaldab füüsilist infrastruktuuri, ettevõtlusinkubatsiooni ja äriarenduse teenuspakette; lähtub oma tegevuses piirkonda koondunud valdkondlike koosluste (eelkõige IT ja elektroonika; keemia ja biotehnoloogia ning mehhatroonika) ja nendega seotud valdkondade edasiarendamise vajadusest; aitab kaasa tugevate valdkonnaspetsiifiliste kompetentsikoosluste (sh teadusarenduskeskused, pooltööstuslikud laborid) väljakujunemisele, loob soodsa keskkonna ettevõtete ja teadusasutuste koostööks; kasutab tulemuslikult innovatsioonile ja tehnoloogiasiidrele suunatud avaliku sektori vahendeid, aitab kaasa vastavate tugimeetmete väljatöötamisele; loob senisest avaramad võimalused kaasamiseks eelkõige Tallinna Tehnikaülikooli aga ka teiste ülikoolide üliõpilasi ettevõtete reaalse probleemide lahendamisele, rikastades seeläbi nende õppeprotsessi.

Oma põhitegevuseks kasutab SA Tehnopol talle asutamisel avaliku sektori poolt üle antud vara, sh sihtfinantseeringutest saadud tulu, teiste juriidiliste ja füüsiliste isikute eraldisi ning sihtasutuse majandustegevusest saadud tulu.

Kui vaadata SA Tehnopoly 2020. a ja varasemaid majandusaasta aruandeid (so 2019. ja 2018. majandusaasta aruandeid), siis nende, kontrolliva hankija poolt ette nähtud ja põhikirja punktis 3 loetletud tegevustega, mida on täpsustatud põhikirja punktis 4, SA Tehnopol oma põhitegevusena, s.o. 100% ulatuses ka tegeleb. SA Tehnopoly tulu kujuneb 100% Tehnopolile asutajate poolt usaldatud ruumide üüriteenustest ning äriarendusteenustest (sh äriarendusteenused ja nõustamine alustavatele ja kasvavatele tehnoloogiaettevõtetele).

Eelnevast tulenevalt saab RHS § 12 lg 5 p 2 tingimuse lugeda täidetuks.

3) kontrollitavas juriidilises isikus puudub otsene erakapitali osalus, välja arvatud seadusest tulenev kontrolli- ja vetoõigusega erakapitali osalus, ja see ei avalda kontrollitavale juriidilisele isikule otsustavat mõju (RHS § 12 lg 5 p 3)

RHSi seletuskirjas on tingimuse kohta selgitatud, et sisetehingu erandit ei tuleks laiendada nendele olukordadele, kus eraettevõtjal on otsene osalus kontrollitava juriidilise isiku kapitalis, kuna sellisel juhul annaks lepingu sõlmimine ilma konkurentsipõhise hankemenetluseta asjaomasele eraettevõtjale põhjendamatu eelise oma konkurentide ees⁵. SA Tehnopolis puudub otsene erakapitali osalus, seega on RHS § 12 lg 5 p 3 tingimus täidetud.

Kokkuvõte

MKMi ja SA Tallinna Teaduspark Tehnopol (edaspidi SA Tehnopol) vahelise lepingu puhul on täidetud kõik kolm riigihangete seaduse (edaspidi RHS) § 12 lg-s 5 sätestatud sisetehingu erandi tingimust. MKMi ja SA Tehnopoly vaheline eraldise leping erasektori tehisintellekti põhiste rakenduste tekitamiseks ning piloteerimiseks on seega sisetehing, millele RHSis sätestatud korda kohaldama ei pea.

---

⁵ RHSi seletuskiri, op. cit., lk 33.